

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

р. XV
ч. 29-34

25. авґуста 2005
ціна 6,- Ск

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСЬКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

• Погляд на учасників меджіна-родной научной конференції, котра 19. юла 2005 была в мадярськїм Абауйсантові. Зліва доправа зверьху: за председницькїй стіл засіли заступця бурґмістра Абауйсантова, главный організатор конференції **Др. Т. М. Поповіч** і ґр. кат. парох **о. Ф. Евицькый**. З главным рефератом (котрый публикуеме в тїм числі) выступив председа научной рады СНІ САН у Кошіцях **Др. С. Конєчні, к. н.**, якого, як і далшых, з інтересом выслушала притомна публика. Нас вышиткых потїшыла школярька **М. Сабадощова**, яка задекламовала по русиньскїм вірш о маріяповчаньскїй Божїй Матери. По Службї Божїй в честь вызнамного роду Бескидів, котры там были священниками, духовенство: **Я. Горняк, Ф. Евицькый, Др. Л. Аббад** і **Др. Д. Петрашевич** і віруючі перешли к будові парохії, де была славносно одкрыта памятна табла трём вызнамным Бескидам – **Александрови мол., Евґенїєви** і **Корнелїєви**.

Новый міністер культуры Ф. Тотг мать намір помочі народностным меншинам

У сфері культуры ся в послїднім часі нагромадило немало проблемів, дакотры ся тыкають і прямо нас, Русинів, респ. дакотрых русиньскых обчаньскых здружїнь, меджі котрыма є *тыж Русин і Народны новинкы*. В звязі з ним в тїм році резоновав главный проблем – *абсєнція штатной підпоры на выдаваня Народных новинок*. На тому тему редакції было адресованых много поглядів і *вопросів, яки сьме подля можности ся снажили опубліковати і одповідати на них*. Но не на вышиткы сьме были компетентны дати одповідь, зато сьме вирішили ся з нима обернути на нового міністра культуры СР – *Франтішка Тотга, котрый до своєї функції наступив 1. юла 2005*.

1. Важный пан міністер, наступили сьте до новой функції в часі розбігнутого волебноґо періоду, што значить, же сьте іщі мали мало часу спознати вышиткы проблемы і деталїи Вашого нового резорту. Наперек тому по істій добї на новім постї во Вашім урядї уж наїсто мате властну представу о прїорїтах того резорту, котрый в послїдній добї был на окраї інтересу найвысшых представителїв парламенту, влады і штату. Повїдґте, котры суть Вашы прїорїты в найближшїм часї а котры в довґодобїшїм часовім горизонтї?

– При своім наступї до функції єм сі становив штири прїорїты: добудовати Словенське народне дівадло, принести до резорту культуры веце пїнязей, спрегляднїти систем ґрантів а зновунаштартовати словенську фїлмову творчость. Рїшїня дофінанцованя новоставбы СНД уж Влада СР схвалила на своім засїданю 13. юла 2005. На тот рік Міністерство фінанції СР на добудованя СНД вычлєнило 500 мїліонів Ск, на рік 2006 – 400 мїліонів Ск. Цїла сума 900 мїліонів ся верне до штатного розпїчту по проданю будовы Дївадла Павла Орсаґа

Гвєздослава і будовы ґенералной дірекции СНД. Продати ся планують ай дотеперь незаставляны парцєлы коло новоставбы СНД. Веце пїнязей про резорт культуры ся буду снажыти выбоєвати зо штатного роз-

• Новый міністер культуры СР – Франтішек Тотг.

пчту на рік 2006. Міністерство фінанції СР навруге на рік 2006 про резорт культуры 4,1 мїліарды Ск. Был бы єм рад, кебы тото чїсло было высше. Што ся тыкать ґрантового програму, здїдив єм цалком нефункчнїй ґрантовый систем. Лем за рік 2004 сьме мали 627 невыбавленых жадостей за веце як 94 мїліонів корун. За два тыждні то мусили работници міністерства дати до порядку. Про Словенську фїлмову творчость бы єм хотїл на будучїй рік вычлєнити аж 150 мїліонів корун, што є двараз тїлькы як того року.

2. Самособов, же чїтателїв нашой русиньской періодїчной прєсы интересуют передовышкым прїорїты Міністерства культура СР під Вашым веджїнем, а то главнї в сферї фінанцованя розвова культуры народностных меншин на Словенську. Думате собі, же тото фінанцованя дотеперь было достаточне, обєктивне, транспарентне?

– Не буду в тїм ділі ревідовати рїшїня мого предходці. Самособов, буду підпоровати культуру народностных меншин, їх проекты, але мусяць сповняти пожадованы критерїї і будеме веце дбати о то, кому суть проекты адресованы, і на їх резонанс в рамках даной меншыны – ці сповнили свій чїль. Плануеме в бївшїй мїрі реалїзовати тзв. програмове прїдїлєваня дотації на веце років допереду, абы окремы інштїтуції, котры розвивають культуру народностных меншин, *не мусили жыти в страху, ці каждый рік з успїхом выбоюють свої пїнязі. Кєдь буде проєкт добрый, будуть мати ґарантованы пїнязі, наприклад, на три рокы допереду*.

3. Уважуете о конкретных змінax в тїй области іщі до кінця того року? Котры бы мали наслїдовати в будучїм предволебнїм році? Не мали бы ся тоты зміны, окрем іншого, тыкати ай персоналного обсаджїня Вашого резорту і іншого прїступу дакотрых работників, у котрых сьме даколи мали чутя, же на „їх при работї отраву сьме“ своїма жадостями о высвітлїня, ці просьбами о одборну поміч.

– Плануеме прїнципїалны зміны в ґрантовім системї, того часу на міністерствї ся веде діскусія к тому вопросу. Уж при наступї до функції єм выголосив, же зроблю ай організачны зміны. Також од 1. юла 2005 забезпечує ход уряду новый заместнанець – Карол Корїнтуш, котрого председа Уряду про штатну службу на пропозицію міністра дочасно – аж до скінчїня конкурзу на увєджене місто – выменовав за ведучого служобного уряду. Подобно до функції были менованы ґенералны діректоры трєх секцій, котры до скінчїня конкурзу будуть рядити окремы секції. На чєлі секції культурной дідовизны є Владїмїр Червеняк, секцію умїня рядить Мартїн Машек а секцію стратегїї і меджінародных односин веде Андрей Змечек. В ґрантовых комісіях ся

(Закїнчїня на 3. стор.)

ДАЛШЫЙ ДОРОГОЦІННЫЙ КАМІНОК КУ ЗВІЧНІНЮ

(Одкрыли памятну таблу Александрови Бескидови і єго братам в Абауйсантові)

19. юла 2005 року в мадярськїм містечку Абауйсантові Боршод-Абауй-Земплїньской жупы, яке ся находить 50 кілометрів од Мішколца, під земплїньскыма верьхами, была меджінародна научна конференція на тему: „Юдр. Александр Бескид, віцєґубернатор Підкарпатської Руси в 1938 р., і далшы знамы особности з роду Бескидовых і їх культурно-освітна і сполоченська робота меджі Русинами за першой ЧСР.“

Юдр. А. Бескид ся народив 15. январа 1887 році в Абауйсантові, де єго отець Александр в тїм часї был священником (1885 – 1898), скады одышов до Легнавы, Старолїбовняньского окресу, де діяв аж до своєї смерти. В 1912 – 1919 році Юдр. А. Бескид был школьскым іншпектором в Дебреціні, а по вызнику першой ЧСР робив на крайньскім урядї в Ужгороді скоро аж до роспаду републикы. Много робив в области освіти, церковной і культурной сфєры. В 1938 році ся став – як першый Русин – віцєґубернатором Підкарпатської Руси.

Меджінародну научну конференцію в роднїм місті А. Бескида зорґанїзовали: Русиньскый научнїй інштїтут в Будапєшті на чєлі з єго діректором **Др. Тїбором Міклошом Поповїчом**, Общество Будителїв і Парохїалнїй грекокатолицькый уряд в Абауйсантові, у сполупраці з заступительством містечка під веджїнем бурґмістра **Золтана Шолтєса**.

Конференцію, на якї взяла участь шырша громада домашнїй і заґранїчної публикы, отворив єй ґарант **Др. Тїбор Міклош Поповїч**. Слово дав **о. Ференцови Євицькому**, грекокатолицькому парохови міста, який говорив о домашнїй церковнїй історїї, підкрєслюючи традиції выходного обряду на споминанїй терїторїї. Притомнїй на акції заступця бурґмістра подяковав за зорґанїзованя акції у Абауйсантові, вдяка чому місто собі кус припомянуло вызначны моменты з недавной історїї, звязаной з Русинами.

На конференції з прїговорами выступили **Мґр. Гаврїїл Бескид**, председа Руського клубу – 1923 в Пряшові, **Др. Андрей Байза** з Русиньского выскумного інштїтуту в Будапєшті, **Мґр. Александр Зозуляк** і **ПґДр. Марїя Мальцовска**. Каждый з выступаючїх внїс нове світло до выскуму Бескидады, конкретно к тым особностям, яки ся записали до культурной, церковной і літературной історїї Русинів. Интересно было слухати выступ єдного зо сучасных потомків той вызначной фамелїї **Гаврїїла Бескида**, який ся, головню заміряв на родо-стром по своім дідови Александрови, говорив о своїх стрыхах – **Николаєви, Александрови і Корнелїєви**, і о своім отцєви **Евґенїєви**, який ся народив тыж в Абауйсантові.

З главным рефератом під назвов **Муж на своім місті** (в скорочєній подобї го публикуеме в тїм числі новїнок), выступив **ПґДр. Станїслав Конєчні, к. н.**, історїк Сполоченсько-научного інштїтуту САН в Кошіцях.

По скінчїню научной конференції ся одбыла Служба Божя в містнїй Грекокатолицькїй церкви Вознесєня Хрїстового, де в обрядї сьме чули, окрем мадярской одправы ай вступы в церковнославянськїм языкю, што было дуже прїємно. Проповїдь, яку прочїтав **о. Ласло Белме**, ся вызначовала почливостєв ку о. Александрови Бескидови, який скоро 14 років был душпастырем про грекокатолицькых вірників в Абауйсантові. В службї взяла участь і такы священници, як: **Ференц Євицькый, Янош Горняк, Др. Дєнеш Патрашевич, Ласло Аббад, Янош Мунчак**.

За участї церковной і світськой громады Службї Божїй в прекраснїй орїховїй алєї на фасадї парохїалного дому была одкрыта памятна табла **Др. Александрови Бескидови і єго братам Евґенїєви і Корнелїєви**.

По скінчїню святотных церемонїй была в культурнїм домї дружна бісїда, спєна із скромным погошїнем. І кєдь словенська делеґація, окрем Г. Бескида мала проблемы з мадярчїнов, порозумїли сьме ся, дякуючі прїятельскїй атмосферї, а главню хосєнному ділу, што было в Абауйсантові зроблене, т. є. одкрыта споминаной таблы. То є далшый цїннїй камінок до мозаїкы звїчнїных русиньскых особностей, яки сьме в минулости мали.

М. МАЛЬЦОВСКА, фоткы А. Зозуляка

Учитель (МИКРОБАЙКЫ)

Коваль снів.
Караючий ангел.
Штатом недоцінений.
Архітект будущности.
Шыритель славы своего народа.
Рідка слыза радости.

Поучїня од учителя:

Кєдь ся будеме ведно тримати,
Ганьбу не будеме знати.

Николай КСЕНЯК,
Ружомберок

ВЫШЛИ НОВЫ РУСИНЬСЬКЫ УЧЕБНИКЫ НА СЛОВЕНЬСКУ

Почас теперішніх літніх вакацій вышло пять новых учебників русиньского языка і літературы, котры выдав Русин і Народны новинки як свої 7. –11. самостатны неперіодичны видання (або як 64. –68. публікації приправлены редакціёв під таков істов назвов). Першов з них є **Русинський язык про 9. класу ОШ із навчанём русиньского языка** знамого автора учебників **Яна Гриба**. Учебник тот і іншы може собі обіднати **кажда дирекція школы і окремы особы у фірмі АД РЕМ у Братіславі**. Книжка мать 128 сторінок.

Другым учебником, котрый недавно вышов, є **Літературна выхова про 9. класу ОШ...** автора **Яна Гриба**, скушеного педагога на пензії з Репеёва. Публікація подає знання о русиньскій літературі од зачатку ХХ. стороча по сучасность, як і інформації о животі, творчости і укажкы з той творчости векушны русиньских поетів, прозаіків і драматіків. Также є інтереснов нелем про школярів, але і авторів в нї. Учебник тьж мать 128 сторінок.

Подобный обсяг мать третій учебник, а то **Русинська література про 4. класу СШ із навчанём русиньского языка**, котра тьж охоплює розвой русиньской літературы од зачатку ХХ. стороча по сучасность і, окрем іншого, представлять і менше знамы укажкы з творчости русиньских авторів того періоду, наведе автор **Мігр. Штефан Сухий** вмістив ту і текст о трьох русиньских літературных критіках. Также і тот книжка інтересна про шырший круг читателів, нелем студентів, і мать тьж 128 сторінок.

Далшым учебником є **Русинський язык про 4. класу СШ...** авторів дотеперішніх трьох учебників про СШ од 1. по 3. класу – **Доц. ПгДр. Василя Ябура, к. н. і ПгДр. Анны Плішковой**. Ёго обсяг на 96 сторінках творять два тематичны округы: **1. інформації з общого языкознательства з концентраціёв на взник і розвой русиньского языка, і 2. з області реторікы, реторичного штїлу**. На кінець того учебника є згорнутя цілого учебного матеріалу од 1. по 4. класу середніх школ із навчанём русиньского языка..

Пятю публікаціёв, але найважнішов, є по десятях роках од кодифікації русиньского літературного языка на Словенську (1995) нове видання правил русиньского правопису – **Русинський язык у зеркалі новых правил про ОШ і СШ з навчанём русиньского языка** авторів **Доц. ПгДр. Василя Ябура, к. н. і ПгДр. Анны Плішковой**. Суть выслідком дакількорічных діскузія языковой комісії при Одділіно русиньского языка і культуры Інштїтуту народностных школ і чуждїх языків Пряшівской універзіты. Правила зачінають платити од 1. 9. 2005.

СТРІЧА РОДАКІВ В ДЯЧОВІ

7. августа 2005 року за участи містных жытелів і гостів была стріча родаків в селі Дячов. День ся зачав святю літургіёв в грекокатолічкій церкві, де Службу Богу одправляв містный парох Михал Зорван за асистенції провінціала з Михаловець Ярослава Штельбаского і інших священіків, які мають корінь в Дячові. Богу Службу збогатив співак-Русин світового мена Сергій Копчак, родак з Дячова. Співак выступив і в римокатоличкій церкві.

Побіді селом перешов кроёванный поход. Быв там і гасіцькый збор із старов „стрикачков“, дале дівчата і хлопці в містных кроях в допроводі гармонікы, гусель і веселого співу. К ним ся придали далшы жытели села, гости і шыткы притомны на святі.

Побіді дачівскы родаци были прияты в містнім домі культуры. Людём ся приговорили о. Михал Зорван і староста села Антон Цупрак. Привітали вызначных гостів – Сергёя Копчака, оперного співака світового мена, пані Др. Івантис Пап Ференц, ПгД з Ниредьгазы, внучку бывшого грекокатолічкого пароха в Дячові Юрія Тартала, котрый там діяв в 1911 – 1922 роках. В салі было коло 300 осіб. Пару слов повів і справця римокатоличкой фарнонсты з Липян, пан Шостака, котрый обслуговує Дячів як філіалку.

А потім ся поставив перед мікрофон маестатный Сергій

Копчак, котрый росповів о своїм дітстві, о студентьскых роках, о своїй співацькій карьєрі, яку реалізовав по славных оперных сценах світа, главно Америки. В ампліоні зазвучав могутный голос Сергёя Копчака, який заспівав урывок з оперы Боріс Годунов. Зато Маестра обдаровали і дали му Цертіфікат родака, з правами і повинностями, же буде ходити на доволенькы як і на стрічі родаків свого села – до Дячова. О. Владимір Юрчішін, родак з Дячова, прочітав урывкы з роману Жывог на Верьховині Ілони Тарталёвой і представив ей внучку, котра была так само участнічкы культурного програму. Меджі дарунками тьж дістала Цертіфікат родачкы села. В рамках культурного програму выступили сестры Герберіёвы, які заспівали прекрасны русиньскы пісні. Інж. Федорочко, містный родак, поговорив „о тім, о чім іщі не знаме“. Далшый родак, Янко Очковіч, оцінив школьскій, культурный і шпортовый жывог в Дячові од минулости по сучасность. Пан староста росповів о історії села і ёго особностях – старостах, священіках і культурных діятелях. Культурный програм був закінченый співанков Словенсько мое, отчізна моя, котру веце голосами заспівали притомны участніци. По дяковных словах ся зачала забава, а што мало рухы і ноги, танцёвало і співало до пізнёго вечора.

Мігр. Гавриіл БЕСКИД, Пряшів

НИКОЛАЙ БЕСКИД НА БЛАГО РУСИНІВ

Кінець юна того року вышло в ужгородьскім видавательстві Валерія Падыка по русиньскы выбране з творів Др. Николая Бескида – **Николай Бескид на благо Русинів**. До рук читателів ся так дістала публікація, яка по 56 роках компактно представлять жывог і роботу Др. Николая Бескида (1883 – 1947), грекокатолічкого священіка, історіка, літературознателя, языкознателя і культурного будителя Русинів. Зоставителем 180-сторінкової книжки є **Гавриіл Бескид** (1928), бывшый середнєшкольскый професор руського языка в Пряшіві, активіста і функціонер Руського клубу – 1923, який, главно в послідних роках ся презентує в русиньскій періодичній пресі своєю історіко-аналітичними статями. Зоставитель ся операв на богатый приватный архівный матеріал і родинны документи (Г. Бескид є сыновцём Н. Бескида – познамка ред.). Свою книжку особно представив на 8. Світовім конгресі Русинів в польській Криниць. Она ся так стала інтегралнов частёв презентованой найновшой русиньской продукції, котров ся на конгресі похвалили притомны делегації.

Як ся пише у вступнім слові, книжка Николай Бескид на благо Русинів не претендує на вычерпаность темы. Особность Др. Николая Бескида мож доконало спознати і порозуміти лем в контексті з прочітанём ёго історіко-літературных творів, спознанём ёго поглядів на проблематіку doby, в котрій жив і творив. Книжка в каждім припаді успішно заповнює білы місця в спрацоваю жывог і творчости той вызначной особыности нашего культурного жывог з кінца 19. і зачатку 20. стороча. Публікація є доповнена цінными добовыми фотографіями і документами, як і лекціями, які прозвучали на ёго честь. Стары, выше сторічны тексты, написаны великоруським языком в тзв. карпатській редакції перетлумачила до сучасного русиньского языка ПгДр. Марія Мальцовска. Автором обалкы є Александр Зозуляк. Своім посланем книжка несе актуальный одказ ай про сучасників, бо іщі много того треба зробити на полі національного самосвідомлєня і пробуджованя Русинів з національной летаргії і нігілізму.

Юдр. Петро КРАЙНЯК, Пряшів

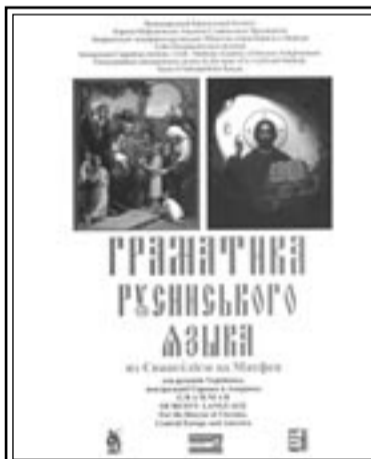
ПРЕЗЕНТОВАНЫ ВЫЗНАМНЫ РУСИНЬСЬКЫ ПУБЛІКАЦІЇ НА 8. СКР

На 8. Світовім конгресі Русинів у польській Криниць 24. юна 2005 з трибуны были презентованы вызначны русиньскы публікації з послідних роков з розлічных країн. Перша презентовала польскы научны видання Др. Олена Дуць-Файфер, котра представила, окрем інших, цінный **„Словник лемківско-польскій польско-лемківскій“ („Słownik lemkiowsko-polski polsko-lemkiowski“)** автора **Ярослава Горощака (Jarosław Horoszczyk)**, (Fundacja Wspierania Mniejszości Łemkowskiej „Rutenika“, Warszawa 2004, 440 сторінок).

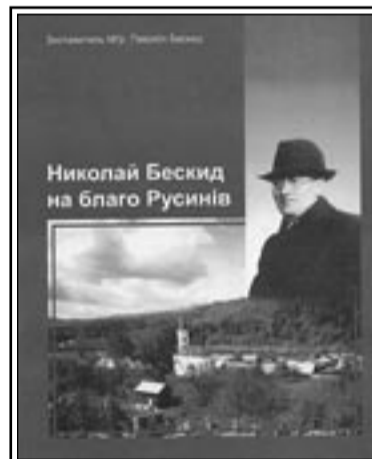
Далшов публікаціёв была тьж барз важна книжка, а то **„Граматыка лемківского языка“ („Gramatyka języka lemkiowskiego“)** авторів **Мірославы Хомяк і Генріка Фонтаньского (Mirosława Chomiak, Henryk Fontański)**, („Ruthenika“, Warszawa 2004, 210 сторінок). Учебник наісто уж помагати і буде добрі помагати при навчаню лемківского/ русиньского языка в Польску. Публікацію може выужыти каждый, хто ся інтересує русиньсков лінгвістиков і так може, наприклад, порівновати лемківскій вариант русиньского языка зо словенським.

Репрезентатівну публікацію формату А 4 представив сам zostavitel **Прот. Димитрій Сидор**, а то під назвов **„ГРАМАТИКА РУСИНЬСКОГО ЯЗЫКА** из Свангелієм од Матфея для русинів Украйины, центральной Европы и Америки“ („GRAMMAR OF RUSYN LANGUAGE For the Rusyns of Ukraine, Central Europe and Amerika“), котра мать титулну назву, вступ і назвы частей і капітол, но і дакотры части написаны нелем по русиньскы, але і по англїцькы. Публікацію выдав „Международный Карпатський Інститут“, у сполупраці з іншыми, у Издавательстві „Carpathian Rus“, Ужгород 1996 – 2005 на 312 стор.

Невелика обсягом, але барз потрібна є далша на конгресі представлена книжка єй издавателем Валерієм Падыком під назвов **„НАША ОТЦОЗНИНА“**. **Історія карпатських русинів** автора **Павла Роберта Магочія**, котра была шпєціално приправлена про школярів русиньских недільных школ, але може послужити і школярям на Словенську, зато была послана шыткым учителям русиньского языка. Книжка мать лем 52 сторінок, але є там дость інтересных історічных інформацій, мало або цалком непублікованых фотографій і цінны мапы. Выдана у Издавательстві Валерія Падыка, Ужгород 2005.

Тьж у Издавательстві Валерія Падыка в Ужгороді (2005, 180 сторінок) вышла книжка нашего дописователя і єй zostavitelя – **Мігр. Гавриіла Бескида** під назов **Николай Бескид на благо Русинів**. Є то перша книжка русиньского автора зо Словенська выдана в Ужгороді по році 1989 і выдана за властны пінязі, може, ся вертаме до часів Духновича. Але чом ся так стало? Бо хоць у 2004 році Міністерство культуры СР приділило на выдання той книги Руському клубу – 1923 70 тисяч Ск, книжка рішнєм старого выбору РК – 1923 не была выдана, главно зато, же была приправлена по русиньскы, не по карпаторуськы або великоруськы, і так пінязі радше тоты панове вернули назад МК СР! Просто, нон сенс...

НАРОДНІ НОВИНКИ

Выдавать **Русин і Народны новинки** без фінанчонной помочі Міністерства культуры СР. Шефредактор: Александр ЗОЗУЛЯК, заступкыня шефредактора: Анна ПЛІШКОВА, редакторкы: Кветослава КОПОРОВА, Марія МАЛЪЦОВСКА. Adresa: **Rusin a Ludové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Тел.: 051/77 25 629, факс: 77 33 201. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусідніх штатів – 600,- Ск, до загранича поштов ІІ. кл. 35 УСД, поштов І. кл. 43 УСД, заплатити мож і в редакції. Выроба: ДАТАПРЕСС у Пряшіві. Регістрацне ч. **МК SR 417/91, МІС 49 438.** Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції. Адреса новинок на интернеті – <http://narodny-novynykny.presov.sk>, E-mail: rusyn@nextra.sk

Rusin a Ludové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2